

Na de coronacrisis volgt de schulden crisis

Het zal een strak gecoördineerde aanpak vergen om alle wettelijke middelen in te zetten die gezinnen kunnen helpen hun coronaschulden de baas te blijven. Advocaat Bieke Verhaegen en onderzoekster Nele Peeters zien daar een taak weggelegd voor de pas opgerichte taskforce kwetsbare groepen van ministers Muylle en Ducarme.

Bieke Verhaegen en Nele Peeters

We zijn al twee maanden in een collectieve lockdown. Maar nu al voelt een substantieel deel van de bevolking de coronacrisis in zijn portemonnee. Men hoeft geen expert te zijn om te zien dat de gewone burger financieel zware hamerslagen te verduren krijgt.

Heel wat burgers zien hun inkomen dalen terwijl hun vaste lasten blijven. Uit een onderzoek van het Nederlandse Nibud (Nationaal instituut voor budgetvoorlichting) blijkt dat bijna 20 procent van de Nederlanders al in de maand maart een inkomensterugval ervoer en dat een kwart verwacht zijn vaste rekeningen niet te kunnen blijven betalen in de komende maanden. De Nibud-directeur kondigde de recente cijfers over gezinsbudgetten publiekelijk aan als 'ronduit zorgwekkend'.

Dat de coronacrisis ook in België diepe gaten zal slaan, staat wel vast. Uit de cijfers van Statbel blijkt dat in 2018 maar liefst 24,1 procent van alle Belgische huishoudens geen reserve had om een onverwachte uitgave te doen van 1.100 euro. Die groep is daardoor niet eens in staat om de eerste klappen van de coronacrisis op te vangen. Ook in België kunnen we een groeiende schuldenproblematiek verwachten. Hoe we daarmee zullen omgaan, verdient een grondig debat. Zullen we toelaten dat er in de komende maanden hierdoor uithuiszettingen gebeuren, dat jongeren al voordat ze aan het echte leven beginnen met een schuldenlast worden geconfronteerd, of dat hardwerkende ouders zich via nieuwe kredieten een onmogelijke weg moet banen uit een schuldenlast?

VIERPUNTENPLAN

De aanpak die de Nederlandse experte Nadja Jungmann (lector Schulden en Incasso aan de Hogeschool Utrecht) voorstelt, zet in op meerdere sporen: inkomensverlies compenseren, burgers vroegtijdig in hulpverlening krijgen, aandacht voor budgetteren en het kwijtschelden van schulden.

In België bleef het daarover tot nu toe stil. De aanpak die de Nederlandse experte voorstelt, kan echter ook in ons land effectief zijn in de aanpak van de coronaschulden. Meer nog, het hulpverleningsaanbod in België zet al in op die instrumenten.

Zo beloofden onze regeringen eerder al inkomenscompenserende maatregelen: wie terugvalt op tijdelijke werkloosheid behoudt 70 procent van zijn brutoloon en krijgt daarbovenop 150 euro extra, er komt betaalluststel voor de personenbelasting, hypothecaire leningen kunnen gepauzeerd worden, zelfstandigen hebben recht op een vervangingsinkomen en overbruggingskrediet, tijdelijk werklozen krijgen een tussenkomst voor energiefacturen, enzovoort.

Voor heel wat Belgische huishoudens zal het er de komende maanden op aankomen om bestaande hulplijnen in te schakelen, willen zij het hoofd boven water houden. Helaas wach-

ten mensen vaak te lang vooraleer zij de alarmbel luiden. Een gecoördineerde aanpak van vroegsignalering kan hier het verschil maken, maar dat vraagt om het bundelen van krachten. In de schuldhulpverlening bestaat er namelijk geen uitgewerkte methodiek voor vroegsignalering. Wel zijn er binnen het bredere sociaal werk voorbeelden te over van wat we noemen 'outreaching' of 'proactief' sociaal werk. Daarbij stappen hulpverleners naar burgers toe, al voor zichzelf een vraag of probleem benoemen. Bij hen en bij onze Nederlandse bovenburen valt de expertise te halen die noodzakelijk is om burgers met financiële problemen sneller toe te leiden naar schuldhulpverlening. Specifiek voor huurachterstanden start in Vlaanderen op 1 juni 2020 een project dat oplopende huurachterstanden en uithuiszettingen willen vermijden. Het Fonds ter bestrijding van uithuiszettingen zal de OCMW's financieel ondersteunen zodat zij de huurders op hun grondgebied die een huurachterstand van twee tot zes maanden hebben kunnen aanspreken en begeleiden naar een betaaloplossing. Hoewel het Fonds geen preventief ka-

rakter heeft en dus huurachterstal niet zal vermijden, zal de gedeeltelijke tenlasteneming van de huurachterstal een welkome en noodzakelijke tussenkomst vormen voor veel gezinnen.

Het derde instrument uit het vierpuntenplan van Jungmann is de budgetondersteuning. Ook dat is in België al ingebed in de budget- en schuldhulpverlening. OCMW's en CAW's bieden verschillende vormen van hulpverlening aan: bij budgetbegeleiding beheert de burger zelf zijn budget terwijl hij wordt geadviseerd en bijgestaan door een maatschappelijk werker. In budgetbeheer worden het inkomen en de betalingen beheerd door een maatschappelijk werker en krijgt de cliënt leefgeld om dagelijkse uitgaven te bekostigen. Budgetbeheer wordt in de praktijk heel vaak gecombineerd met een vorm van schuldafbouw. Maatschappelijk werkers brengen alle schulden in kaart en onderhandelen een afbetalingsplan met de schuldeisers. Zo begeleiden ze de cliënt naar een schuldenvrij bestaan, soms in combinatie met een vrijwilliger die de rol van budgetbuddy of budgetcoach opneemt.

Het nadeel van deze vorm van buitengerechtere schuldhulpverlening is dat schuldeisers niet verplicht zijn om mee te werken en alsnog kunnen beslissen de schulden via gerechtelijke weg in te vorderen. Daardoor is de burger



© Kristof Vachino

slechts beschermd door de goodwill van de schuldeiser om een afbetalingsplan toe te staan. De vraag dringt zich op voor welke groep van burgers die door de coronacrisis in financiële moeilijkheden komen, deze vorm van schuldhulpverlening een oplossing zal bieden. Wetende dat de oorspronkelijke schuld in vele gevallen zal oplopen met herinneringskosten, nalatigheidsinteressen, en mogelijk zelfs incasso- of deurwaarderskosten, is maar de vraag voor wie zulke aflossingen haalbaar zijn bovenop de gebruikelijke vaste lasten.

Moeten we het verder oplopen van openstaande schulden ten gevolge van de coronacrisis niet op voorhand indijken? Dat komt alle partijen ten goede, want zo ziet ook de schuldeiser zijn betaling binnenkomen zonder extra invorderingskosten te moeten maken. Dat vraagt in de praktijk wel om enkele beslissingen: kunnen - en willen - we schuldeisers verplichten om geen extra kosten aan te rekenen

schuldbemiddelaar en de schuldenaar leveren. De procedure heeft als grote voordeel dat schuldeisers niet zomaar kunnen beslissen niet mee te werken. Wanneer er in der minne geen akkoord komt met de schuldeisers over het afbetalingsplan, kan de rechter zelf een afbetalingsplan opleggen. De collectieve schuldenregeling is in tegenstelling tot schuldhulpverlening door OCMW's of CAW's niet gratis. De kostprijs is wettelijk vastgelegd en wordt gecontroleerd door de rechtbank. Voor wie de kost niet kan betalen, kan de rechtbank bepalen dat de kosten ten laste worden gelegd van het Fonds ter bestrijding van overmatige schuldenlast.

Een schuldbemiddelaar is bovendien altijd een jurist die een professioneel advies zal geven over de juistheid van de schuldvordering: is ze verjaard, niet bewezen, worden er geen onwettige verhogingen zoals intresten en kosten aangerekend? Bovendien heeft de door de rechtbank erkende schuldbemiddelaar een doorwinterde kennis van alle facetten van het recht en kan hij dus snel inspelen op samenhangende hulpvragen: geschillen met de verhuurder, alimentatie die niet betaald wordt, echtscheidingen, geldboetes... Elk van deze veelvoorkomende situaties vraagt intensieve bijstand en de schuldbemiddelaar wijst hierin de weg, in het belang van de schuldeisers én van de schuldenaar.

Een collectieve schuldenregeling is dus een krachtig en wettelijk uitgebouwd instrument om mensen de kans op een nieuwe start te geven.

TASKFORCE

Hoewel we over alle instrumenten beschikken, komt het erop aan om een werkbare oplossing voor de aankomende schuldenproblematiek te creëren. Er liggen heel wat uitdagingen op tafel, want de schuldenproblematiek treft niet alleen de gezinnen zelf, maar ook vele grote en kleine schuldeisers en hún gezinnen. De gecombineerde inzet van de vier instrumenten roept vragen op waarop de antwoorden niet eenduidig zijn en afgewogen moeten worden op lange termijn en tegen vele belangen. Minister van Armoedebestrijding Nathalie Muylle en minister van Maatschappelijke Integratie Denis Ducarme richtten een 'taskforce kwetsbare groepen' op. Die moet oplossingen voorbereiden voor de problemen die kwetsbare personen ervaren ten gevolge van de coronacrisis. We roepen bij deze op om ook de aanpak van de aankomende schulden crisis voor te bereiden in de taskforce.

Bieke Verhaegen is advocaat-schuldbemiddelaar, dr. Nele Peeters is onderzoeker bij CEBUD (Centrum voor budgetadvies en -onderzoek van Thomas More).



Hoewel we over alle instrumenten beschikken, komt het erop aan om een werkbare oplossing voor de aankomende schuldenproblematiek te creëren.